

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMO NARYS
STASYS TUMĖNAS
NAUJIENLAIŠKIS NR. 7 (7)

2022-04-12

„AUŠROS“ APYGARDA, ŠIAULIAI

2020–2024 m. Seimo kadencija

Seimo narys nuo 2020-11-13

Iškėlė: Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga

Išrinktas: Aušros (Nr. 25) apygardoje (Šiauliai)

Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcijos narys (2020-11-13)

Kultūros komiteto narys (2020-11-19)

Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija, Komisijos narys (2020-11-24)

Laikinoji grupė „Už šeimą“, narys
Laikinoji Kultūros paveldo, Europos kultūros kelių ir šv. Jokūbo kelio grupė, narys
Laikinoji Lietuvos kariuomenės veteranų rėmimo grupė, narys
Laikinoji Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupė, narys
Laikinoji Šiaulių krašto bičiulių grupė, pirmininkas
Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija, narys
(2021-01-15)
Seimo delegacija Lietuvos Respublikos Seimo, Lenkijos Respublikos Seimo bei Senato ir Ukrainos Aukščiausiosios Rados narių asamblėjoje, narys
Tarpparlamentinių ryšių su Armėnijos Respublika grupė, narys
Tarpparlamentinių ryšių su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste grupė, narys
Tarpparlamentinių ryšių su Kanada grupė, narys
Tarpparlamentinių ryšių su Šveicarijos Konfederacija grupė, narys
Tarpparlamentinių ryšių su Šventuoju Sostu grupė, narys

„AUŠROS“ APYGARDA, ŠIAULIAI

POLITIKO ŽODIS: APIE PAVASARIO SESIJOS DARBUS, POŽIŪRĮ Į ŠEIMOS INSTITUTĄ IR 2022 METŲ VASARĄ

Seimo narys Stasys TUMĖNAS atsako į padėjėjo Nerijaus BRAZAUSKO klausimus.

N. B. Kaip vertinate Pavasario sesiją ir kokius svarbiausius Seimo priimtus įstatymo projektus, rezoliucijas, nutarimus išskirtumėte?

S. T. Tarp svarbiausių IV (pavasario) sesijos darbų – krašto gynybos ir nacionalinio saugumo klausimai, valstybės tarnybos reforma, žaliosios darbotvarkės įtvirtinimas, socialinės ir sveikatos apsaugos sričių pokyčiai, žemės valdymo pertvarkymas. Seimas jau per pirmąją sesijos posėdį apsisprendė dėl nepaprastosios padėties šalyje pratęsimo, valstybės rezervo formavimo Lietuvos valstybei mažiausiomis sąnaudomis užtikrinimo, Seimo rezoliucijos „Dėl šalies kandidatės statuso suteikimo Ukrainai ir visateisės Ukrainos narystės Europos Sąjungoje“ projekto.

Šioje pavasario sesijoje Respublikos Prezidentas siūlė svarstyti ir priimti įstatymus, kuriais numatomi sisteminiai pokyčiai teismų veiklos srityje, papildomos pajamų nelygybės ir socialinės atskirties mažinimo priemonės.

Pavasario sesijoje peržiūrėti valstybinio socialinio draudimo įmokų ir gyventojų pajamų mokesčio dydžiai, užtikrintas spartesnis bedarbių sugražinimas į darbo rinką, skatintas asmenų su negalia dalyvavimas atviroje darbo rinkoje, sudarytos prielaidos įtvirtinti neperleidžiamas vaiko priežiūros atostogas, lankstesnes darbo sąlygas auginantiems vaikams.

Sesijos darbų programoje įtraukti trys projektai dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos pataisų priėmimo, kuriomis siekiama sudaryti konstitucinį pagrindą tiesioginiams savivaldybių merų rinkimams, panaikinti nuolatinį apribojimą būti renkamam Seimo nariu ar užimti kitas Konstitucijoje nurodytas pareigas po konstitucinės sankcijos pritaikymo bei leisti Seimo nariais rinkti asmenis, kurie rinkimų dieną yra ne jaunesni kaip 21 metų.

Neužmiršta ir krašto apsauga – Seimas nusprendė atkurti Rūdninkų karinį poligoną. Šiuo metu kariniuose poligonuose treniruojasi ir Lietuvos, ir kitų Lietuvoje esančių NATO šalių kariai, tačiau turimų karinių poligonų nepakanka, kad būtų užtikrintas priimančiosios šalies paramos poreikis. Skubus karinio poligono įkūrimas turi ypatingą valstybinę svarbą užtikrinant Lietuvos nacionalinio saugumo interesus.

Seimas uždraudė viešai demonstruoti ir naudoti Georgijaus juostą ir kitus karinę agresiją propaguojančius simbolius, tarp jų ir Rusijos kare prieš Ukrainą naudojamus simbolius „Z“ bei „V“. Už šio reikalavimo nesilaikymą gresia bauda. Šio įstatymo pataisoms ir aš su padėjėjais teikėme siūlymus, kurie buvo priimti.

Seimas nusprendė gerinti darbo sąlygas valstybiniame sektoriuje dirbantiems ir mažus vaikus auginantiesiems tėvams. Tikimasi, kad ši praktika bus sėkmingai pritaikoma ir privačiame versle.

N. B. Daug diskusijų, prieštarų vertinimų sulaukė sveikatos įstaigų pertvarkos klausimai. Kodėl?

S. T. Abejonių daug, ypač daug nerimo iš regionų, nors visas abejones Sveikatos apsaugos ministras Arūnas Dulkys vadina mitais. Štai pertvarkoma greitoji medicinos pagalba, ji bus valdoma centralizuotai, o tai, ministro teigimu, sutrumpins Greitosios pagalbos atvykimo laiką iki 15 minučių mieste ir iki 25 minučių kaime. Tuo abejoju, nes žinau praktiką, žinau, kokie regionų keliai keleliai žiemą, žinau, kad ir dabar atlėkusios iš Pakruojo ar Naujosios Akmenės rajonų „greitukės“ stovi eilėje prie „motininės“ Respublikinės Šiaulių ligoninės durų.

Abejonių kelia ir dabar deklaruojama nauja idėja, kad bus įvedama nauja pacientų pavėžėjimo iki gydymo įstaigos paslauga, kuri bus pasiekama trumpuoju numeriu 1808. Kažkur girdėta? Taip, idėja perimta iš moksleivių „pavėžėjimo“ praktikos, tik ar prisišauks ją kaimų gyventojai? Ar tai dar labiau neskatins žmones palikti kaimus, atokesnius regionus?

Sveikatos įstaigoms nebus galima vadovauti daugiau nei dvi kadencijas iš eilės. Ši tvarka galios visoms įstaigoms, kurios turi daugiau nei dešimt darbuotojų. Kadencija truks penkerius metus. Tas pats vadovas galės sugrįžti vadovauti įstaigai po ne trumpesnės nei 5 metų pertraukos. Vadinasi, vadovas turi nuo vadovavimo „atšalti“, bet ar tai nesumažins motyvacijos siekti karjeros, dirbti vadovo darbą? Juk paprastai žmogus savo ateitį planuoja ne tik 10 metų į priekį.

N. B. Pavasario sesijoje buvo priimta nemažai rezoliucijų. Ar jos yra paveikios, turi teisinį svorį?

S. T. Taip, pavasario sesijoje rezoliucijų teikta, svarstyta ir priimta nemažai. Rezoliucijos paprastai nesprenžia problemų, bet jas iškelia, atkreipia visuomenės, politikų dėmesį, kad keliama rimta problema, kuriai reikia politinio pritarimo.

Seimas vienbalsiai priėmė rezoliuciją, kurioje deklaruojama, kad Rusijos Federacijos vykdomas karas prieš Ukrainą yra Rusijos vykdomas ukrainiečių tautos genocidas. Vieningai sutarta, kad Rusijos Federacija yra terorizmą remianti ir vykdanči valstybė.

Gegužės 26 d. priėmė rezoliuciją „Dėl 2023 metais minimų sukakčių, datų, įvykių ir asmenybių“ (projektas Nr. XIVP-1714). Svarstymo metu kėliau klausimus ir pasisakiau, kad problemas dėl atmintinų metų skelbimo reikia spręsti ir teikiau siūlymus, kaip tai reikia daryti.

N. B. Esate kalbininkas, humanitaras, kaip vertinate situaciją, kad Seime buvo pritarta ir įteisinta vardų ir pavardžių rašymo nauja tvarka?

S. T. Jau daug kartų sakiau, kad blogai vertinu tą mūsų nusistovėjusios abėcėlės „praturtinimą“. Pasaulis neapsivers, bet tas stiprėjantis Seime liberalizmas mažai Lietuvos valstybei nieko gero neduos, jei buldozeriu trupinsime savo valstybės savastį, išskirtinumą, tarp jų ir kalbą, abėcėlę. Vieni tai vadina, žudymu, kiti žlugdymu, bet esmė ta pati.

Deja, nuo 2022 m. gegužės 1 d. įsigaliojo nauja vardų ir pavardžių rašymo asmens dokumentuose tvarka. Įstatyme įtvirtinta, kad vardai ir pavardės rašomi lietuviškais rašmenimis, tačiau jame taip pat nustatytos išimtys, kai vardai ir pavardės galės būti rašomi lotyniškos abėcėlės rašmenimis. Ir viena pirmųjų ta teise pasinaudojo Teisingumo ministrė, dabar ji Ewelina Dobrowolska.

N. B. Buvote nominuotas 2022 metų Felicijos Bortkevičienės kalbos premijai, kuri skiriama už reikšmingą lituanistinę veiklą Lietuvos ir užsienio šalių piliečiams, organizacijoms, institucijoms. Ką Jums reiškia šis pasitikėjimas ir įvertinimas?

S. T. Ačiū „Žuvėdros“ leidyklos vadovui literatūrologui, rašytojui, leidėjui Stasiui Lipskiui už tą netikėtumą ir dėmesį. Didelė garbė, kad buvau nominuotas Felicijos Bortkevičienės kalbos premijai. Vien tai, kad buvau greta kitų garbingų kandidatų: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro žurnalo „Gimtoji kalba“ vyr. redaktorės, Lietuvių kalbos draugijos valdybos narės Ritos Urnėžiūtės, Vilniaus universiteto profesorės Irenos Smetonienės, Prienų rajono ir Birštono krašto laikraščio „Gyvenimas“ redaktorės, žurnalistės Ramutės Šimukauskaitės, – yra garbė.

2022 metų Kalbos premija skirta Vilniaus universiteto dėstytojui, literatūros kritikui, eseistui ir redaktoriui dr. Regimantui Tamošaičiui. Sveikinu! Premijos laureatas dirba Vilniaus universitete, Lietuvių literatūros katedroje dėsto lietuvių literatūros istoriją ir kitas disciplinas. R. Tamošaitis visą profesinį gyvenimą skyrė lituanistikai: lietuvių literatūros mokslui ir studijoms, mokyklinei lituanistikai, lietuvių literatūros kūrybai ir sklaidai.

N. B. Kokias rinkėjų / valstybės problemas (iš)sprendėte Pavasario sesijos metu?

S. T. Gyventojai kreipėsi dėl įvairių problemų. Tai patalpų stygiaus nevyriausybinėms organizacijoms (NVO) problemos, nuogaštavimai ir baimės dėl vykdomos daugiabučio renovacijos, šildymo, elektros, dujų kainų skaičiavimo metodikos, nekilnojamojo turto dalybų ir atsakomybės klausimai, mokesčio už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą taisyklės, užsieniečių teisinės padėties klausimai.

Vienas pilietis išreiškė pasipiktinimą, kad bankas prašo užpildyti bendrąjį klausimyną fiziniams asmenims. Pabrėžtina ir prisimintina bankų klientams teikiama informacija: teisės aktai, įtvirtindami griežtus kliento pažinimo reikalavimus, taip pat numato ir poveikio priemones, kurias bankas gali taikyti, jeigu klientas vengia arba atsisako banko prašymu ir nustatytais terminais pateikti klausimyną. Laiku ir tinkamai užpildžius klausimyną jokie ribojimai nėra taikomi. Visiems duomenims, kurie pateikiami bankui, yra taikomos griežtos saugumo ir konfidencialumo taisyklės, todėl gyventojams nereikėtų perdėtai reaguoti į banko prašymą pateikti tam tikrus duomenis, nes tai padeda geriau suprasti kliento sąskaitoje esančių lėšų kilmę, turėti naujausią ir tiksliausią informaciją apie klientą, kuri leistų atsakingai vertinti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikas bei suteiktų galimybę laiku apsaugoti klientus. Tai bankams padeda geriau pažinti savo klientus bei lengviau užtikrinti klientų lėšų saugumą.

N. B. Esate Kultūros komiteto narys, dalyvaujate posėdžiuose, inicijuojate kultūros renginius Seime. Mano manymu, šios kadencijos Kultūros komiteto nariai itin daug dėmesio skiria parlamentinės kontrolės funkcijai vykdyti, tačiau teisėkūros srityje tokio progreso pasigėsčiau. Kodėl taip ilgai svarstomas, keičiamas, derinamas Visuomenės informavimo įstatymo Nr. I-1418 47 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (Nr. XIVP-1431(2))?

S. T. Taip, svarstymas užsitęsė, nes yra labai daug suinteresuotų grupių: žurnalistai, radijas, visos televizijos, socialiniai tinklai, internetinė žiniasklaida, „influenceriai“ ir daugelis kitų. Esu tos darbo grupės „Dėl viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų veiklos reglamentavimo ir savitvarkos institucijų sistemos peržiūros“ narys. Darbo grupei vadovauja Kultūros komiteto deleguotas narys Kristijonas Bartoševičius, įvyko jau daugiau negu 10 darbo grupės posėdžių. Yra daug jautrių, nevienodai vertinamų dalykų, naujai atsirandančių faktų, tendencijų dabartinės geopolitinės situacijos kontekste, bet darbas eina į pabaigą, greitai klausimai bus pradėti svarstyti Kultūros komitete, o tada Seimas ir nuspręs, kaip bus keičiamas, tobulinamas Visuomenės informavimo įstatymas. Tikėkimės, kad jis bus atnaujintas Rudens sesijos pradžioje.

N. B. Kartu su kitais Seimo nariais pasirašėte Civilinio kodekso papildymo 2.23(1) straipsniu įstatymo projektą (Reg. Nr. XIVP-1717), kuriuo siūloma įteisinti asmens teisę į artimą ryšį: „1. Kiekvienas turi teisę, kad būtų gerbiamas jo turimas artimas ryšys su artimaisiais. Artimas ryšys – tai asmens santykis su kitu asmeniu, kylantis iš tvaraus ir pasitikėjimu grįsto asmeninio socialinio ryšio. Artimas ryšys teises pasekmes sukelia tik įstatymų numatytais atvejais.“

Ne tik ši straipsnio dalis, bet ir kitos, mano galva, teisinį ryšį keičia socialiniu ryšiu, o tai prieštarautų teisinio reguliavimo sampratai ir reikalavimui, kad teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius. Gal galėtumėte patikslinti „artimo ryšio“ sąvoką ir šio teisės akto projekto atsiradimo priežastis?

S. T. Didesnę blogybę reikia bent jau pakeisti mažesne, arba, kitaip sakant, bandėme ieškoti alternatyvos, mano nuomone, antikonstituciniam „Civilinės sąjungos įstatymo“ projektui, kuris ne geriausiu pasauliui metu skaldo ir taip jau susipriešinusią Lietuvos visuomenę. Tai liudija ir šimtai dieną naktį plaukusių elektroninių laiškų, žinučių lavina į LRS narių elektroninį paštą.

Taigi pritariau alternatyviam projektui, kuris nepažeistų LR Konstitucijos 38 straipsnio. Taip, pateiktose Civilinio kodekso pataisose siūloma reglamentuoti asmens teisės į artimą ryšį pripažinimą. Visų asmenų teises Seime privalu girdėti ir bandyti spręsti, taigi artimo ryšio siūlyme esančios nuostatos būtų taikomos platesniam kartu gyvenančių žmonių ratui, ne tik poroms, padėtų išspręsti jų praktinio gyvenimo klausimus: rūpintis sergančiu, gauti apie tai informaciją, spręsti ūkinius klausimus, pvz., po kartu gyvenančio asmens mirties (nors tam gal ir pakaktų notaro paslaugų?) ir pan. Artimo ryšio ratui priklausytų asmenys, kurie yra sudarę susitarimą dėl bendro gyvenimo, asmenys, kuriuos sieja globos ar rūpybos santykiai arba kurie yra sudarę susitarimą dėl tarpusavio išlaikymo. Taigi pateiktas alternatyvus projektas, kuris svarstymo stadijoje komitetuose, komisijose bus dar tobulinamas.

Mano, LVŽS frakcijos nario, pozicija išlieka nuosekli – mes už tradicinę šeimą, kurios sąvoka apibrėžta LR Konstitucijos III skirsnio 38 straipsnyje: „Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu.“ Oponentai, beje, savo programose išpažįstantys tradicines vertybes, Seimo salėje balsuoja priešingai, pasiduoda koalicijos nariams, kurie bruka į įstatymus „partnerystės“ terminus (nors ji neįtvirtinta) ar terminus, kurie būtų kuo panašesni į šeimos sampratą. Neatmesčiau, kad tai vyksta politinės prekybos lygmeniu: „Mes paremsime jūsų siūlymą, jei jūs paremsite mūsų“... Nesiplėtosiu, bet, tikiuosi, mane supratote.

N. B. Prezidentui Valdui Adamkui buvo įteiktas garbingiausias LR Seimo apdovanojimas – Aleksandro Stulginskio žvaigždė. Dėkodamas už įvertinimą laureatas įžvalgiai sakė: „Nepriklausomybės deklaracijoje užrašytas Lietuvos laisvės žodis virto Lietuvos Respublika – laisva, demokratiška, parlamentine valstybe. Praėjo daugiau nei šimtas metų, tačiau ši parlamentarizmo tradicija nenuvertėjo, net atvirkščiai, kaip rodo šiandieniniai įvykiai, laisvė, demokratija, tikrasis parlamentarizmas išlieka tikrąja orios visuomenės gyvenimo širdimi.“ Su kokiais iššūkiais, Jūsų manymu, susiduria parlamentarizmas šiuolaikinėje Lietuvoje?

S. T. Prezidentui Valdui Adamkui įteiktas aukščiausias naujas Seimo apdovanojimas – Aleksandro Stulginskio žvaigždė. Šis ženklas skirtas už Prezidento indėlį į derybas dėl stojimo į svarbiausias Vakarų pasaulio bendrijos institucijas – NATO ir Europos Sąjungą. Lietuva NATO ir Europos Sąjungos visateise nare yra jau 18 metų. Tai sprendimai, kurių aktyviai siekėme nuo Nepriklausomybės atkūrimo ir dėl kurių niekada neabejojome. Šiandieniniame geopolitiniame

kontekste matome, kiek Rytų bloko šalių norėtų būtų mūsų vietoje – priklausyti pažangiosioms Europos ir Pasaulio bendrijoms, būti jų dalis. Seimas vienbalsiai priėmė rezoliuciją, kuria kviečia Europos Sąjungos valstybes nares remti Ukrainos siekį kuo greičiau tapti visateise ES nare ir pritarti, kad Ukrainai būtų suteiktas ES šalies kandidatės statusas. Be to, Seimas ragina ES institucijas nedelsiant suteikti Ukrainai ES šalies kandidatės statusą ir pradėti derybas dėl Ukrainos narystės Europos Sąjungoje. Dabar Lietuvos laikas tapti tarpininke, advokate siekiant Vakarų valstybių paramos Rytų šalių siekiamams tapti stipriausių ir pažangiausių Pasaulio bendrijų dalimi.

Na o kasdieniai parlamentarizmo iššūkiai – tai siekis ieškant kompromiso perkeliant į Lietuvos teisę Europos Sąjungos direktyvas, nes aklas jų priėmimas ne visada naudingas ir parankus mažai valstybei. Nemenkas iššūkis, kaip globaliame pasaulyje išlikti ir išsaugoti nacionalines vertybes, tradicijas, kurios dažnai „didžiajam“ pasauliui nelabai ir suprantamos. Bet tai būtina daryti, tai liudija ir Ukrainos įvykiai, patvirtinę, kad tauta, jaučianti savo šaknis, gyvenanti istorine dvasia, yra nenugalima.

N. B. Ukraina toliau didvyriškai ir sumaniai gina savo šalį, suverenitetą, teritoriją ir demokratines Vakarų pasaulio vertybes. Kartu lėtai ryškėja takoskyra tarp kai kurių Vakarų valstybių dėl Ukrainos ateities, įstojimo į Europos Sąjungą tempo, sankcijų agresorei Rusijai griežtinimo. Ar neatsitiks taip, kad dalis Ukrainos teritorijos galimai bus paaukota vardan ekonominių interesų, politinių išskaičiavimų ir geopolitinių sankirtų tarp JAV ir kai kurių kitų NATO šalių?

S. T. Yra tokių kalbų, jų vis daugėja net iš Europos Sąjungos narių lūpų, o ypač apgailėtina, kad taip kalba ir didžiųjų valstybių, besididžiuojančių savo senomis demokratijomis, atstovai. Dar skaudžiau, kad panašiai kalba tokie politikos vilkai kaip Henris Kisindžeris, gyvenantis lyg „šaltojo karo“ laikais ir greitai pamiršęs, ką Ronaldas Reiganas yra įvardijęs „blogio imperija“.

Verta pastebėti, kad Lietuva viena pirmųjų bandė įspėti Europą ir pasaulį apie kruvinus Kremlius planus Ukrainos atžvilgiu. Mūsų šalis viena pirmųjų atėjo į pagalbą Ukrainai ir yra viena iš labiausiai besirūpinančiųjų saugumu ir taika Europoje. Pradėtas karas prieš Ukrainą iškėlė klausimą, ar iš tikrųjų gyvos vertybės, kurios yra Europos pagrindas. Masinės deportacijos, kurias mūsų šalis išgyveno prieš aštuonis dešimtmečius, šiuo metu vykdomos Ukrainoje. Pasaulis privalo žinoti apie Ukrainos piliečių priverstinį perkėlimą į Rusijos Federaciją. Kol nebus aiškumo dėl Europos sankcijų Rusijos dujoms, tol niekas nebus tikras, kad yra bendra valia Europoje sustabdyti Rusijos karo nusikaltimus. Lietuva jau pademonstravo sektiną pavyzdį Europai.

N. B. Lietuvos Respublikos Konstitucijos pataisomis, kurių prireikė po Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 19 d. nutarimo, Seime pagaliau baigiama įteisinti nauja merų rinkimų tvarka. Priimta Konstitucijos 119 straipsnio 3 dalis įteisina, kad „Savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas.“ Dabar dirbančių merų kritiką keliantis Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) įteisintų mero kaip savivaldybės vykdomosios institucijos statusą, o savivaldybės taryba būtų savivaldybės atstovaujamoji institucija. Kaip Jūs, turintis patirties ir savivaldoje, vertinate tokius pokyčius ir ar pagrįsta kai kurių merų, regis, vis dar suvokiančių merą kaip atstovaujamosios valdžios atstovą, kritika?

S. T. Pagaliau po ilgų diskusijų Seime artėja į pabaigą procesas įteisinti tiesioginę merų rinkimų tvarką. Mano ir LVŽS frakcijos, kurioje dirbu, pozicija sutampa, ji aiški – mes už tiesioginius mero

rinkimus. Žmonės privalo žinoti, ką jie patys išsirinko, iš ko pareikalauti atsakomybės. Itin svarbu, kad gyventojai žino, kodėl mero pareigoms renka konkretų asmenį.

Pagal priimtas nuostatas, meras negalės būti Tarybos nariu, jis nebalsuos dėl sprendimų, tačiau turės pareigą paskirti Administracijos direktorių, pirmininkaus Tarybos posėdžiui, sudarys darbotvarkes, šauks Tarybos posėdžius, jiems pirmininkaus. Meras argumentuotai galės atmesti Tarybos priimtą sprendimą (turės veto teisę). Tokiu atveju Taryba per 10 d. d. turės priimti sprendimą (veto priimti ar atmesti). Tam reikės daugiau kaip pusės visos Tarybos balsų.

Tiesa, nors darbo grupė, išklausiusi įvairių pusių argumentus, pataisas patobulino, kai ko atsisakė, yra likę niuansų, pvz., nelabai logiška, kad mero, jam nesant, negali pavaduoti vicemeras, todėl dar galutiniam svarstymui teikėme keletą pataisų siūlymų. Nors darbo grupė dirbo daug, bet jaučiama šiokia tokia skuba, nes spaudžia terminai, kad įstatymas įsigaliotų naujesiems savivaldos rinkimams. Svarbu nustatyti ir tokią tvarką, kad meras dirbtų tvariai, jo nebūtų galima kaitaliooti papūtus naujiems politikos skersvėjams, nes gyventojai jau priprato, kad meras turi būti renkamas tiesiogiai.

N. B. Ko palinkėtumėte savo rinkėjams 2022 metų vasaros proga?

S. T. Sveikatos, optimizmo, susitelkimo, solidarumo su kovojančia Ukraina. Kad neišblėstų tas sutelktumas, parama ukrainiečiams, kad jis išliktų ir atslūgus emocinei bangai, šokui, kuris parodė, kad istorinę atmintį būtina kasdien žarstyti, puoselėti, saugoti, nes dabarties įvykiai atskleidė, kad istorija gali kartotis.

Ir savo rinkėjams, ir visiems bendratautiečiams primenu, kad artėja nauji savivaldos rinkimai, kad jie pradėtų galvoti, (su)skaičiuoti, ką dabar esantys valdžioje žadėjo, ką padarė, ką pamiršo. Juk Jūs patys rinksite savo miesto merą, savo Tarybą.

Sveikatos visiems, vasara niekur nepabėgs, anksčiau ar vėliau ji ateis ir atneš viltį bei gerą derlių. Būkime.

Dėkoju už pokalbį!

LIETUVOS AKTUALIJA: ĮSIGALIOJO SVARBIOS LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS PATAISOS

2022 m. gegužės 22 d., sekmadienį, įsigalioja trys prieš mėnesį Seimo priimtos svarbios Lietuvos Respublikos Konstitucijos pataisos.

56 straipsnis

Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis, kuris nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei ir rinkimų dieną yra ne jaunesnis kaip 21 metų bei nuolat gyvena Lietuvoje.

74 straipsnis

Respublikos Prezidentą, Konstitucinio Teismo pirmininką ir teisėjus, Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus, Seimo narius, šurkščiai pažeidusius Konstituciją arba sulaužiusius priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, Seimas 3/5 visų narių balsų dauguma gali pašalinti iš užimamų pareigų ar panaikinti Seimo nario mandatą. Tai atliekama apkaltos proceso tvarka, kurią nustato Seimo statutas.

Asmuo, kurį Seimas už šurkštų Konstitucijos pažeidimą arba priesaikos sulaužymą apkaltos proceso tvarka pašalina iš užimamų pareigų ar panaikino jo Seimo nario mandatą, gali užimti Konstitucijoje nurodytas pareigas, kurių ėjimo pradžia pagal Konstituciją yra susieta su Konstitucijoje numatytos priesaikos davimu, kai nuo Seimo sprendimo, kuriuo jis buvo pašalintas iš užimamų pareigų ar panaikintas jo Seimo nario mandatas, yra praėję ne mažiau kaip dešimt metų.

119 straipsnis

Savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniam vienetais. Ji įgyvendinama per savivaldybių tarybas ir savivaldybių merus.

Savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinis administracinio vieneto gyventojus, savivaldybių merais – Lietuvos Respublikos piliečius pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

122 straipsnis

Savivaldybių tarybos ir savivaldybių merai dėl jų teisių pažeidimo turi teisę kreiptis į teismą.

124 straipsnis

Savivaldybių tarybų ir savivaldybių merų aktai ar veiksmai, pažeidžiantys piliečių ar organizacijų teises, gali būti skundžiami teisme.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Konstitucija, prieiga internetu:
<https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm>.

DARBAS TAUTOS ATSTOVYBĖJE

Kaip pasverti, ar reikia minėti Žirgo metus, ar Simono Daukanto 230-metį; ar Miko Petrausko, ar Felicijos Bortkevičienės; ar Tremtinių ir politinių kalinių, ar JAV Kongreso Kersteno komiteto 70-metį? Pavyzdžių jau pasakiau, ko gero, užteks.

Tai yra tiesiog, mano nuomone, kišimasis į švietimo institucijos autonomiją. Tai turi spręsti pats universitetas su tuo darbdaviu, kuris priima studentą, ir turi būti ta tarpusavio tokia sutartis. O ar įmanoma užmokėti dar atskirai ir kas yra teisingas atlyginimas, tai čia yra daug abejonių.

Ačiū. Gerbiamas pranešėjau, puiku, kad pagerbiame litvakus. Mes žinome jų indėlį ir paramą Lietuvai įvairiausiose srityse, tačiau ar jūs negalėtumėte atsakyti, kokios priežastys, kad įstrigo mano siūlymas paskelbti Lietuvos pasaulio teisuolių atminimo dieną?

Ar ši pertvarka, šis centralizavimas išspręs tas problemas? Ar ne daugiau padėtų, jei pagaliau būtų išspręstos problemos, pavyzdžiui, Šiaulių tardymo izoliatorius? Visiškai įstrigusi statyba, baisios sąlygos, 100 metų kalėjimas ir taip toliau. Ar ne daugiau padėtų, negu dabar vykdomi visi jūsų pasiūlymai?

RINKĖJAI

Sprendžiant rinkėjų problemas nuolat tenka susidurti su įvairiomis teisinėmis situacijomis. Viena jų – rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą, kurią reglamentuoja Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas (Nr. VIII-1725). Šio įstatymo 3 straipsnis nustato, kad „Rinkliavas moka fiziniai ir juridiniai asmenys, išskyrus Lietuvos banką“; 2 straipsnio 3 dalis apibrėžia, kad „**Vietinė rinkliava** – savivaldybės tarybos sprendimu ir jos nustatyta tvarka nustatyta privaloma įmoka, galiojanti tos savivaldybės teritorijoje.“; 11 straipsnio 1 dalies 8 punktą nustato, kad savivaldybės taryba turi teisę savivaldybės teritorijoje nustatyti vietines rinkliavas už „komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą“, 12 straipsnio 1 dalies 1–5 punktai reglamentuoja, kad savivaldybės taryba savo sprendimu tvirtina vietinės rinkliavos nuostatus, kuriuose nustato: „1) vietinės rinkliavos dydį ir, jeigu ji pasirenka šio įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 2 ir (ar) 3 punktuose nurodytus leidimus išduoti organizuodama viešąjį konkursą, viešojo konkurso organizavimo ir vietinės rinkliavos dydžio nustatymo tvarką; 2) vietinės rinkliavos mokėjimo tvarką; 3) vietinės rinkliavos lengvatas; 4) vietinės rinkliavos grąžinimo tvarką; 5) delspinigių dydį, jų apskaičiavimo, mokėjimo tvarką ir atleidimo nuo delspinigių atvejus;“; 15 straipsnis nustato sankciją, t.y. institucija turi teisę atsisakyti suteikti paslaugą. Vadinasi, vietinę rinkliavą, kurios dydis gali skirtis savivaldybėse, privalo mokėti kiekvienas fizinis asmuo. Šaltinis: Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas, prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.103713/asr>.

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo (VIII-787) 2 straipsnio 40 dalis apibrėžia, kad „**40. Komunalinių atliekų tvarkymo paslauga** – viešoji paslauga, apimanti komunalinių atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą, šalinimą, šių veiklų organizavimą, stebėseną, šalinimo vietų vėlesnę priežiūrą.“ 30¹ straipsnio 1 dalyje nustatyti subjektai, kurie turi: a) sudaryti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį; b) mokėti savivaldybės nustatytą rinkliavą: „atliekų turėtojams atstovauja jų naudojamo nekilnojamojo turto objekto savininkas (Čia ir kitur išskirta – S. T.) arba nekilnojamojo turto objekto savininko atstovas pagal įstatymą, arba nekilnojamojo turto objekto savininko įgaliotas asmuo, arba daugiabučio namo butų ir kitų patalpų savininkų bendrija, individualių gyvenamųjų namų savininkų bendrija, garažų savininkų bendrija, sodininkų bendrija ar kita bendrija, bendrojo naudojimo objektų administratorius, esant savininkų raštu įformintam susitarimui, arba asmenys, sudarę jungtinės veiklos sutartis bendrosios dalinės nuosavybės teisei įgyvendinti“. Taigi fizinis asmuo, turintis nuosavybės teisę į nekilnojamąjį turtą, sudaręs komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo sutartį, gyvenantis X savivaldybėje, gauna mokėjimo pranešimą, kuriame nurodomas mokėtojo kodas, įmokos kodas, rinkliavos laikotarpis ir kiti duomenys. Atkreiptinas dėmesys, kad rinkliava yra dvinarė, t. y. susidedanti iš pastoviosios ir kintamosios dedamųjų. Pastovioji rinkliavos dedamoji padengia pastoviąsias su komunalinių atliekų

tvarkymu susijusias sąnaudas, ji nepriklauso nuo komunalinių atliekų kiekio; ją moka visi nekilnojamojo turto savininkai arba jų įgalioti asmenys. Kintamoji dalis padengia kintamąsias su komunalinių atliekų tvarkymu susijusias sąnaudas, ji susijusi su konkrečiam atliekų turėtojui tenkančia būtinųjų sąnaudų dalimi. Šaltinis: Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59267/asr>.

Praktika rodo, kad problemų gyventojams kyla, kai yra keli nekilnojamojo turto bendrasavininkai, t.y. kai susiduriama su bendrosios nuosavybės teise, o ši yra „dviejų ar kelių savininkų teisė valdyti, naudoti jiems priklausantį nuosavybės teisės objektą bei juo disponuoti“ (Civilinis kodeksas, 4.72 straipsnio 1 dalis). 4.76 straipsnis apibrėžia bendrosios nuosavybės teisės subjektų pareigą, be kita ko, mokėti mokesčius, rinkliavas: „Kiekvienas iš bendraturčių proporcingai savo daliai turi teisę į bendro daikto (turto) duodamas pajamas, atsako tretiesiems asmenims pagal prievoles, susijusias su bendru daiktu (turtu), taip pat privalo apmokėti išlaidas jam išlaikyti ir išsaugoti, mokesčiams, rinkliavoms ir kitoms įmokoms. Jeigu vienas iš bendraturčių nevykdo savo pareigos tvarkyti ir išlaikyti bendrą daiktą (turtą), tai kiti bendraturčiai turi teisę į nuostolių, kuriuos jie turėjo, atlyginimą.“ Vadinasi, visi nekilnojamojo turto bendrasavininkai privalo solidariai mokėti vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą. Šaltinis: Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.

„Šiaulių miesto savivaldybės vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą nuostatų“ 12 punktą nustato, kad „12. Pastoviąją dedamąją moka **visi nekilnojamojo turto savininkai** ar jų įgalioti asmenys“, o 14 punktą apibrėžia, kad „14. Kintamąją rinkliavos dedamąją moka **nekilnojamojo turto objektų savininkai** arba įgalioti asmenys, iš kurių gali būti paimamos komunalinės atliekos.“

Atkreiptinas rinkėjų dėmesys, kad Šiaulių miesto savivaldybės gyventojai gali būti atleidžiami nuo vietinės rinkliavos mokėjimo, jeigu atitinka šias sąlygas: „44. Nuo kintamosios dedamosios mokėjimo atleidžiami ir pastovioji dedamoji mažinama 100 proc.:

44.1. vietinės rinkliavos mokėtojams, kurie rinkliavos administratoriui deklaruoja, kad tam tikru laikotarpiu (ne trumpesniu nei vienas metų ketvirtis ir ne ilgesniu nei vieneri metai) nebus naudojamosi nekilnojamojo turto objektu arba turėtų būti taikomas mažesnis parametras (mažesnis gyventojų ar darbuotojų skaičius) ir iš šio objekto tuo laikotarpiu komunalinės atliekos neimamos. Nesinaudojimą nekilnojamoju turtu (arba mažesnio apmokestinamojo parametro taikymą) deklaruojantys nekilnojamojo turto objektų savininkai arba jų įgalioti asmenys privalo pateikti nesinaudojimą nekilnojamoju turtu (arba mažesnio apmokestinamojo parametro taikymą) įrodančius dokumentus“ Šaltinis: „Šiaulių miesto savivaldybės vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą nuostatai, prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/57fad3d073cf11e7aefae747e4b63286/asr>),

EUROPOS SĄJUNGOS AKTUALIJA: 2022 M. ŠALIES ATASKAITA. LIETUVA

EKONOMIKOS IR UŽIMTUMO APŽVALGA

„Prieš prasidedant COVID-19 krizei, Lietuvos ekonomika kelerius metu stipriai ir subalansuotai augo.

Nuo pandemijos smūgio Lietuvos ekonomika nukentėjo visai nedaug ir pamažu buvo bepradedanti augti taip kaip iki pandemijos.

Tiesioginis Rusijos invazijos į Ukrainą poveikis Lietuvos ekonomikai nedidelis, tačiau ji išryškina būtinybę spartinti energetikos sektoriaus reformas.

2021 m. staiga pagyvėjus ekonominei veiklai, padidėjo įtampa darbo rinkoje.

2021 m. pabaigoje ir 2022 m. pradžioje Lietuvoje smarkiai padidėjo infliacija – šiuo metu ji yra viena didžiausių ES.

Pajamų nelygybė Lietuvoje išlieka viena didžiausių ES – socialinių rodiklių suvestinėje ji nurodyta kaip kritinė.

Pandemija labiausiai paveikė pažeidžiamas grupes, be kita ko, jaunimą.

Nuo Rusijos invazijos į Ukrainą pradžios į Lietuvą atvyko dešimtys tūkstančių persikėlėlių iš Ukrainos.

Virtinė pastarojo meto krizių nutraukė kurį laiką vyravusią Lietuvos valdžios sektoriaus biudžeto pertekliaus tendenciją.

Kai kurie su krize susiję einamųjų valdžios sektoriaus išlaidų padidėjimai yra ilgalaikiai, todėl reikalingi atitinkami pajamų šaltiniai.

Lietuvos anglies dioksido pėdsakas pastaraisiais metais didėja. Būtina parengti plataus užmojo planą, kuris padėtų skatinti žiedinės ekonomikos plėtrą ir saugoti biologinę įvairovę.

Gerėja keli su aplinkosauginiu tvarumu susiję darnaus vystymosi tikslų (DVT) įgyvendinimo Lietuvoje rodikliai, tačiau dar yra kur pasitempti.

PAGRINDINIAI EKONOMIKOS GAIVINIMO IR ATSPARUMO DIDINIMO PLANE NUMATYTI 2022–2023 M. PASIEKTINI REZULTATAI

Geresnė sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir didesnis jų prieinamumas.

Nauji elektros energijos kaupimo įrenginiai ir žiedinės ekonomikos veiksmų planas.

Pakeitimų, sudarančių sąlygas greičiau įgyvendinti 5G veiksmų planą, įsigaliojimas.

Su suaugusiųjų švietimu ir profesiniu rengimu bei mokymu susijusių teisės aktų įsigaliojimas.

Mokesčių reformų, kuriomis panaikinamos neveiksmingos atleidimo nuo mokesčių priemonės, o mokesčių sistema perorientuojama į ekonomikos augimui ir aplinkai palankesnę apmokestinimą, įgyvendinimas.

Peržiūrėtos aukštojo mokslo finansavimo ir studentų priėmimo sistemos ir atnaujinta paramos įmonių moksliniams tyrimams ir inovacijoms sistema.

Pasirengimas minimalių pajamų sistemos reformai ir nedarbo socialinio draudimo aprėpties išplėtimas.“

Šaltinis: „2022 m. šalies ataskaita. Lietuva“, prieiga internetu:

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2022-european-semester-country-report-lithuania_lt.pdf.

(NE)ŽINOMA ŠIAULIŲ ISTORIJA: ATOSTOGOS TARPUKARIU

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejaus nuotr.

Artėjant vasarai ir šylant orams mums dažnai kyla minčių apie atostogas. Gausybė kelionių agentūrų pasiūlymų ir reklamų suteikia galimybę rinktis, kur ir kaip norime ilsėtis. O kaip atostogavo mūsų protėviai, gyvenę tarpukario Lietuvoje?

Jau tarpukariu poilsio svarba buvo akcentuojama ir fizinį, ir intelektualinį darbą dirbantiems žmonėms: „Dvi, trys, keturios savaitės vasaros atostogų naudingai praleistos, gali sudaryti tvirtą sveikatos ir geros nuotaikos kapitalą“, – skelbė laikraščiai tarpukariu. Jei karštą vasaros vakarą prieš 100 metų užsuktume į kurios nors Lietuvos inteligentų šeimos namus, greičiausiai galėtume išgirsti diskutuojant, kur atostogauti šiemet. Pagrindiniai atostogų variantai buvo šie: Lietuvos kurortai, žinoma, pirmiausia Palanga; taip pat poilsis kaime, laisvalaikio leidimas mieste arba prie vietinių vandens telkinių.

Šiauliuose pagrindinė centro arterija buvo Vilniaus gatvė. Vasarą žmonių būreliai pasivaikščiojimą pradėdavo ties garsiąja „Milštein“ kavine. Ši pati populiariausia miesto cukrainė buvo įsikūrusi Vilniaus ir S. Dariaus ir S. Girėno (dabar Vasario 16-osios) gatvių sankryžoje. Nuolatiniai lankytojai neretai buvo miesto teatre dirbantys aktoriai. Iki pat žydų Nurokų įkurto banko (buvusio „Baltijos“ restorano vietoje) „plaukdavo minios, kaip bangos jūroje“. Gatvės buvo švarios, platūs cementiniai šaligatviai nebūtų padarę gėdos ir Kaunui. Vilniaus ir Tilžės gatvės buvo pačios ilgiausios mieste ir tęsdavosi kelis kilometrus.

Veiklos nestigdavo vandens pramogų ir saulės vonių gerbėjams. Tarpukariu šiauliečiai savaitgaliais ir per atostogas mėgdavo keliauti į netoliese esančias vasarvietes. Daugiausia poilsiautojų pritraukdavo Bubių, Pagelavos, Rėkyvos pakrantės. Atėjus vasarai didžiausias regiono ežeras – Rėkyva – tapdavo tikra šiauliečių Meka. Vasaros savaitgaliais ten traukdavo ištisi būriai šiauliečių ir aplinkinių rajonų gyventojų. Keliaudavo sušilę, suplukę, nešini ryšuliais. Miestiečiai prašydavo valdybos leisti naudotis senais vagonėliais, siauruoju geležinkeliuku, tikėdami, kad taip bus lengviau patekti prie ežero pakrančių. Vienintelis apylinkėse švaraus vandens baseinas buvo nuolat apgultas žmonių.

Populiarumu Rėkyvos ežerui nenusileido artimiausios Bubių ir Pagelavos vasarvietės. Ne visi tilpdavo į autobusus. Išvažiuodami apsistumdydavo alkūnėmis, o vykdami nuolat bardavosi. Kelionės kančios pasibaigdavo, kai pasiekdavo kvepiančius pušynus, skaidriuosius ežerus ir bufetus. Po kiekvienu medžiu buvo pastatyti „šeimyniškais“ vadinti stalai. Kurhauzo restorane skambėdavo muzika, romansus traukdavo iš Kauno atvykę muzikantai. O jiems pritardavo patenkintos šiauliečių publikos juokas ir šaukštų bei šakučių barškėjimas į stalą.

1937 m. birželio 3 d., prieš vasaros atostogas, Šiaulių miesto tarybos nariai susirinę į posėdį svarstė ir sprendė susisiekimo su Šiaulių vasarvietėmis klausimą. Burmistras Juozas Valančius savo pranešime pasakė, kad šis klausimas senas, seniai gvildenamas. Vieną vasarą prieš dvejus metus buvo bandytas maršrutas su Rėkyva geležinkeliu, bet tai nepasiteisino: vagonėliai atviri, ir už galimas nelaimės su keleiviais tektų atsakyti miestui. Todėl taryba nutarė tokį susisiekimą sustabdyti: „Nuo Zoknių ligi Bačiūnų dvaro savivaldybė žmon[e]s gabendavo vagonėliai[s], kuriais vežamos durpės, bet praktika parodė, kad toks „susisiekimas“, ne tik „nemoderniškas“, bet dargi pavojingas važiuojančių sveikatai ir gyvybei“, – teigiama savivaldybės pranešime.

Dėl susisiekimo su Bubiais ir Pagelava dar 1936 metais buvo tartasi su Amerikos lietuvių bendrove Kaune. Ši bendrovė už tam tikrą koncesiją sutiko savo autobusais palaikyti susisiekimą tarp Šiaulių ir minėtų vasarviečių, taip pat organizuoti susisiekimą autobusais pačiame Šiaulių mieste, tačiau visus bendrovės autobusus perėmė Kauno miesto savivaldybė, ir sumanymas liko nerealizuotas.

Šiaulių burmistras tautininkas Juozas Valančius manė, kad derėtų susitarti su vietos, Šiaulių, autobusų savininkais, kad jie apsiimtų palaikyti susisiekimą – tokiu būdu būtų patenkinta tik dalis miesto gyventojų, tuo pasinaudotų tik pasiturintys gyventojai. Tarybos narys J. Sondeckis pasiūlė burmistrai tartis su Susisiekimo ministerija, kad susisiekimo klausimas rūpėtų ne tik savivaldybei, bet ir ministerijai, nes tai visos valstybės reikalas. Miesto valdžia stengėsi, kad ministerija turėtų įpareigoti koncesininkus, kad jie papigintų ir palaikytų susisiekimą su vasarvietėmis.

1940 m. birželio pradžioje Šiaulių spaudoje pasirodė straipsnis apie susisiekimą tarp Šiaulių ir Rėkyvos: „Kai tik ateina pavasaris, šiauliečiai tuoj ima svarstyti susisiekimo klausimą su vasarvietėmis. Ir taip kasmet. Su Bubiais ir Pagelava susisiekimo klausimas, kaip atrodo, sutvarkytas: su tomis vietovėmis susisiekimą palaiko autobusais Žemaičių ruožas. Belieka sutvarkyti susisiekimą su Rėkyva, kurią šiauliečiai yra taip pamėgę, kad šventadieniais ten suplaukia tūkstančiai žmonių.“

Per atostogas inteligentų šeimos didelį dėmesį skyrė sveikatai. Populiaru buvo viskas, kas susiję su žodžiu „sveikata“: nuo procedūrų kurortų gydyklose iki „saulės, oro ar vandens pramogų pliaže ar natūralioje kaimo gamtoje“. Aišku, pagrindiniu traukos centru buvo kurortai. Pirmaisiais nepriklausomybės metais buvę apytuščiai, vėliau kurortai tapo ne tik naudingi, bet ir madingi. Ketvirtojo dešimtmečio pradžioje Lietuvoje buvo patvirtinta keliolika kurortinių vietovių ir jų skaičius vis didėjo. Laikraščiuose skelbti kurortuose viešinių įžymių žmonių sąrašai tapo puikia reklama pačioms poilsiavietėms. Žurnalistai „susekdavo“, kas tapdavo pirmuoju poilsiautoju, kokių įžymių dar laukiama.

Galima sakyti, kad tarpukariu prasidėjo kurortų era. Plečiantis transporto galimybėms bei sparčiai vystantis poilsinių vilų nuomos verslui, vasarotojų kurortuose kasmet vis daugėjo. Ano meto spauda poilsiautojus net suskirstė į keletą grupių: „Vieni, patys turtingieji, važiuoja į kurortus tik dėl „vasaros fasono“, dėl išsiblašymo. Antroji kategorija atostogauja tam, kad tikrai atsigaivinus ir sustiprinus.“ Pasirinkimas priklausė nuo finansinių galimybių, turimų pažįstamų ir bičiulių, kurie galėtų pasikviesti į svečius, taip pat šeimos narių pomėgių ar net atostogų madų. XX a. 4 dešimtmetyje ypač suaktyvėjo valdžios skatinimas poilsiaujant dažniau rinktis savo šalį: „Mes neturėtumėm būti per daug išlepę ir dėl

kelių ne taip patogių takelių paniekinti savą turtą ir išvežti pinigus į svetimus kurortus“, – teigta tarpukario spaudos pranešimuose.

Žmonės labai vertino gražaus lietuviško kraštovaizdžio privalumus. Nemažai šeimų keliaudami automobiliu ilsėtis sustodavo įvairiose lankytinose vietose, savo atžalas supažindindavo su istorine praeitimi – piliakalniais, pilimis, gamtos ar architektūros paminklais. Išsilavinę žmonės (mokytojai, inteligentai) neretai per atostogas surengdavo ir savitų ekspedicijų, turų, kuriuos anuomet vadindavo „keliagomis“.

Aušrininko, politiko, gydytojo Jono Šliūpo sūnus atsiminimuose rašo: „Tėvas labai mėgo važinėti po Lietuvą automobiliu [...]. Tais metais mūsų namuose buvo labai daug kalbama apie [...] vykdomus archeologinius tyrinėjimus Įpilties piliakalnyje, prie Latvijos sienos. Šiose vietose XIII a. vykusios žemaičių kovos su kalavijuočiais. 1934 m. rugpjūčio 9 d. [...] tėvas, mama ir aš, ir gal dar šeši pažįstami patraukėme to piliakalnio link.“

Aukščiausias pareigas užimančių inteligentų atostogų grafikas buvo skelbiamas viešai, nurodant, kur jie atostogaus ir kas tuo metu juos pavaduos darbe, o išvykimo dieną kartais rengtos išlydėtvės. Ketvirtajame dešimtmetyje valstybės prezidento palydos vykdavo ypač pompastiškai – su gėlėmis, maršais ir kalbomis: Palangoje buvo pastatyti garbės vartai, prie kurių stovėjo šaulių garbės sargyba, stovyklaujančių moterų garbės sargyba, vietos savivaldybės atstovai su burmistru priešakyje. Prie vartų Prezidento sutikti buvo susirinkę dideli Palangos vasarotojų ir vietos ir apylinkės gyventojų būriai. Sveikindamas atvykusį Prezidentą, Palangos burmistras, dr. Šliūpas sakydavo kalbą, kurioje Prezidentą ir ponią sveikino Palangos gyventojų vardu ir linkėdavo gerai pailsėti. Prie Respublikos Prezidento vasaros rezidencijos aukštųjų šeiminių laukė kareivių garbės sargyba ir husarų pulko orkestras.

Palangą apskritai galima vadinti „prezidentiniu“ kurortu: grafų Tiškevičių statyta vila „Baltoji“ kadaise 4–6 savaitėms tapdavo A. Smetonos vasaros rezidencija. Išvykai į pajūrį valstybės lėšomis būdavo parūpinamas specialus traukinys su miegamuoju, svetaine, vagonu daiktams ir dviem platformomis, skirtomis gabenti automobilius. Pakeliui Prezidentą sveikindavo vietos gyventojai, o Kretingoje sutikimas būdavo ypač iškilmingas ir sutraukdavo minias žmonių. Stotį puošdavo vėliavos, žalumynai, kelyje į Palangą stovėdavo vainikais ir gėlėmis apipinti vartai. Apsistoti viloje „Baltoji“ tuo metu galėjo visi norintys kurorto svečiai. Tuo metu prezidentas A. Stulginskis su žmona poilsiui Palangoje rinkdavosi vilą „Anapilis“. Dabar joje veikia Palangos kurorto muziejus.

Vienas smagiausių atsigavimo ir sveikatos stiprinimo būdų kurorte buvo maudynės. Tarpukariu maudymosi kultūroje atsirado daug naujovių. Jei trečiajame dešimtmetyje kai kuriose Lietuvos vietovėse bendri paplūdimiai buvo draudžiami, tai ketvirtajame jų jau buvo daugelyje kurortų. Štai prezidentas Antanas Smetona su savo šeima eidavo į atskirus vyrų ir moterų paplūdimius, o prezidento Kazio Griniaus šeima rinkosi bendruosius. Tiesa, ne visiems tokia naujovė patiko: „Dėl tų bendrų paplūdimių netikusios tvarkos dabar vienoje vietoje turi maudytis vyrai, moterys, mergaitės ir abiejų lyčių moksleiviai ir jaunimas. Čia pat šlykštybėmis aplinkumą nuodija, vaikų sielą teršia iš padugnių susirinkę, kartais tik skudurą, kaip figos lapelį prisidengę asmenys.“ Dorovingiesiems dar didesne nuodėme atrodė tuo metu pradėję rasti nudistų paplūdimiai. Tokie paplūdimiai buvo leidžiami tam tikrose atokesnėse pliažo vietose ir tik tam tikromis valandomis, kurioms pasibaigus nuogaliai turėjo pasišalinti. Tad kad ir kaip prieštarauta, paplūdimio naujovės vis labiau brovėsi ir į konservatyviąją Lietuvą.

Palangą atostogų sostine vadino ne vienas ten pabuvojęs. Čia vasarodavo tarpukario meno, politikos atstovai: Petrauskų, Didžiokų, Dauguviečių, Žmuidzinaivičių, Urbšių, visų Lietuvos Respublikos prezidentų (Smetonų, Stulginskių, Grinių) šeimos, Sofija Čiurlionienė su dukra ir daugelis kitų. Atostogauti buvo išsiruošama kelioms savaitėms, o kartais ir daugiau nei mėnesiui. Daugelis turėjo savo nuolatinės, kasmet nuomojamas vilas. Tad vasarą ne tik Palangos paplūdimys, bet ir Birutės parkas, centrinės gatvės,

Palangos kurhauzas ir vilų kiemai tapdavo tikru skruzdėlynu. Kurorte netrūko ir pramogų: kasdien griežė orkestras, veikė teatras, kinas, kazino, tenisas, rengtos įvairios šventės. Vaikai Palangoje taip pat nenuobodžiaudavo: pajūryje jie galėdavo mėgautis karuselėmis, kroketu, lauko biliardu, sūpuoklėmis.

Palydint saulę Palangos kopose. Tarp kariškių sėdi Gražutė Šlapelytė (1933 m.). Marijos ir Jurgio Šlapelių namo-muziejaus nuotr.

Kita dalis poilsiautojų rinkosi Nidą, Girulius, Juodkrantę, taip pat Kačerginę, Birštoną, Panemunę. O Druskininkai? Iš istorijos prisimename, kad Druskininkai tarpukariu priklausė Lenkijai. Pirmas pokarinis kurortinis sezonas Druskininkuose oficialiai pradėtas dar 1923 m., tačiau iki 1930 m. kurortas vystėsi silpnai. Kurortą populiarino maršalas Juzefas Pilsudskis, ten praleisdamas didelę dalį savo vasaros atostogų. Vis tik dėl įtemptų tarpvalstybinių santykių lietuviams ten atostogauti praktiškai nebuvo galimybių.

Lietuvos kurortų valdžia taikė įvairias nuolaidas poilsiauti atvykstančioms šeimoms. Pavyzdžiui, ketvirtojo dešimtmečio pradžioje Palangoje nuo kurorto mokesčio buvo atleidžiami vaikai iki dešimties metų, o šeimynai iš trijų ir daugiau asmenų taikyta nuolatinė keturiasdešimties litų už mėnesį rinkliava. Kulautuvoje – kurorto mokestis keliais litais buvo sumažinamas antrajam, trečiajam ir t. t. šeimos nariui. O štai Birštonas taikė nuolaidas „vedusiems valstybės tarnautojams, turintiems atitinkamą pažymėjimą“. Kurortai taip pat siūlė tam tikrus šeimos „abonementus“ ilgesnį laiką viešintiems vasarvietėse. Įdomu, jog vykstant į pajūrį nuo kurorto rinkliavos buvo atleidžiamas ir dar vienas „šeimos narys“. Palangoje kurorto mokesčio mokėti nereikėjo „šeimynoje vienai tarnaitėi“.

Šaltiniai ir literatūra

Minelgaitė Justina, „Atostogos tarpukariu: kurortai, kopų deivės ir kaimo malonumai“. Prieiga internetu: <https://kauno.diena.lt/naujienos/laisvalaikis-ir-kultura/kultura/atostogos-tarpukariu-kurortai-kopu-deives-ir-kaimo-malonumai-406865>.

Migonytė-Petruilienė Viltė, *Weekendų miestai ir priemiesčiai*. Kaip buvo kuriami modernūs kurortai tarpukario (1918–1940) Lietuvoje, Vilnius: Lapas, 2021.

Pletkus Kęstutis, „Tarpukariu buvo aktualus susisiekimo klausimas tarp Šiaulių ir vasarviečių“. Prieiga internetu: <https://ebus.lt/tarpukariu-buvo-aktualus-susisiekimo-klausimas-tarp-siauliu-ir-vasarvieciu/>.

Sušinskas Tomas, „Populiariausias versliukas tarpukario Šiauliuose ir tik miesto grietinėlei skirti spaudos baltai“. Prieiga internetu: <https://www.delfi.lt/miestai/siauliai/populiariausias-versliukas-tarpukario-siauliuose-ir-tik-miesto-grietinelei-skirti-spaudos-baltai.d?id=82177697>.

Šliūpas Vytautas, *Tėvas, kokį aš prisimenu*, Šiauliai: „Aušros“ muziejus, 2000.

Parengė istorijos ir politikos magistras, Seimo nario padėjėjas Tautvydas ELIJOŠIUS

ŽINIASKLAIDA

<https://www.youtube.com/watch?v=6dxQIKlzWpE>

<https://www.youtube.com/watch?v=uh1bt3yXyv4>

https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=280723;
<https://www.youtube.com/watch?v=zLFzOI-IUkc;>

<https://www.skrastas.lt/atolankos/seime-atidaryta-netiketa-petro-rakstiko-paroda;>

<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/finansai/seime-siulymas-iteisinti-atlygi-uz-studentu-praktika-662-1676968>

<https://www.skrastas.lt/aktualijos/vilniaus-rotuseje-pagerbtas-pskorina>

<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2022/04/04/news/s-tumenas-siulo-uzdrausti-genocido-nusikaltimo-nusikaltimu-zmoniskumui-ir-karo-nusikaltimu-simbolius-22954017>

<https://kurierwilenski.lt/2022/05/24/franciszek-skaryna-najwiekszy-bialorusin-w-historii/>

KOMUNIKACIJA

Lietuvos Respublikos Seimo nario Stasio Tumėno kabineto adresas Vilniuje:

Lietuvos Respublikos Seimas

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius

III rūmai 301 kabinetas

Tel. (8 5) 239 6615

El. p. stasys.tumenas@lrs.lt

Padėjėja Vilniuje

Monika Šiaudinytė: tel. (8 5) 239 6615, el. p. monika.siaudinyte@lrs.lt;

Lietuvos Respublikos Seimo nario Stasio Tumėno biuro adresas Šiauliuose:

Aušros al. 15, 76299 Šiauliai (I aukštas). Valstybės lygio ekstremaliosios situacijos laikotarpiu prašytume registruotis ir problemą išsakyti telefonu / el. paštu.

Padėjėjai Šiauliuose:

Nerijus Brazauskas (Šiauliuose): mob. 8 612 02 941, el. p. nerijus.brazauskas@lrs.lt;

Tautvydas Elijošius (Šiauliuose): mob. 8 612 04 056, el. p. tautvydas.elijosius@lrs.lt;

Socialiniai tinklai:

<https://www.facebook.com/Stasys.Tumenas.LRS/>

<https://www.youtube.com/channel/UCwN1Y0KTvhz-5Mtkx98wWlw>

Microsoft Teams platforma:

Seimo nario Stasio Tumėno biuras Šiauliuose

Mobilioji naujienlaiškio versija: <https://bit.ly/33MrOzD>

Naujienlaiškyje panaudotos Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos, Stasio Tumėno, Tautvydo Elijošiaus, Nerijaus Brazausko, A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejaus, Marijos ir Jurgio Šlapelių namo-muziejaus nuotraukos.

Naujienlaiškį parengė Seimo nario Stasio Tumėno komanda.

Atsakingasis redaktorius – Nerijus Brazauskas.

Paremkite Ukrainą kovoje už mūsų Laisvę